

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 2. ЈАНУАРА 1872.

ГОДИНА I.

БРОЈ 2.

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА ИРЕКО НЕДЕЉЕ. — СТОИ ЗА НОВИ САД 40, А НА СТРАНУ 60 НОВЧИЋА МЕСЕЧНО. —
ЗА ОГЛАСЕ НАПЛАЋУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 И 30 НОВ. ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ.

ПОЗОРИШТЕ.

(Јавно предавање у матичној дворани 2. децембра 1871. године.)

(Наставак.)

Да је то тако, доказују многе прилике из повеснице. Од тих прилика навешћу само ону једну, која се десила у Брислу 24. августа 1830 године. Једна јединица представа, и то представа „портичке немакиње“, тако је распамтела народ, да је одмах после представе скочио на ноге јуначке и извојевао слободу и независност својој отаџбини.

И сама она велика пажња, коју су различити државници у различитим временима према позоришту указивали а и данас указују; оне грудне жртве, што су их владаоци позоришту приносили, а и данас приносе; различите мере, које се употребљују, да се позориште у својој радњи или ограничи или потиши; јасни су докази, да позориште, са прквом и школом упоред, највише утиче на морал, образовање и просвету, и да је тако велики чинилац у друштвеном, просветном и државном животу.

Али осим свега тога има позориште још један племенит и знаменит задатак, а тај је: да шири по народу оште изображење, да оживљује у народу сећање и поштовање према прошлости његовој и да га учи, како ће да мисли и да осећа племенито.

У позоришту видимо наше старе, где се буде из стогодишињег мртвиле, где се мичу, осећају, говоре, раде, трпе и страдају. У позоришту видимо грех у свој стражоти његовој како плете гренице сплетке

своје и како за тим прима заслужену кашигу. У позоришту видимо како се бори врлина са неваљалством и како после побеђује оно што је добро; видимо, где се пред нама откривају најтајније, најскривеније намере срца човечијег. Све ово приказује нам се не у сухопарним саветима и поукама, него тако живо, тако верно, тако истинито, да нас мора потrestи у дну срца наше, да нам мора дирнути душу нашу, па нам тако натера и сузе на очи. После сваког таког приказивања осећамо, при изласку из позоришта, да нам је срце постало боље, чистије. У позоришту видимо још, где се и слабости и мане људске приказују на начин тако смешан, да им се морамо смејати од свега срца, а овамо и не узимамо на ум, да смо тиме и ми сами почели и нехотице мало боље назити на гдекоје мане и слабости своје и да смо тако ударили путем, којим гредећи долазимо мало по мало до тога, да сами себе поправимо.

Ни једна струка уметности не може на нас утицати тако живо и постојано као позориште. Овде се све јавља у живој речи, у кретању, у радњи. У позоришту се казује шта ко осећа. У позоришту се развија цео догађај на наше очи, па онда ту помаже још и музика, певање, живопис, — једном речју, позориште је највиша струка уметности, јер су у њему све струке пешиштва и вештине.

Из ових узорака и стоје позоришта у свију изображених народа у највећој цени. Просвета и изображење у свакога народа мери се по оној пажњи, коју указује према своме позоришту.

У сретних и великих народа, којима је живот и опстанак осигуран, и који утичу у велике светске догађаје, — у тих је на-

рода позориште дика и украс духовног им живота, светла круна на слободној, поноснитој глави. У мањих народа, којима још ни први услови народног живота несу обезбеђени, позориште је прека духовна потреба, једино сигурно уточиште народног духа, народне свести и поноса, народнога језика и народних обичаја.

(Наставиће се.)

Д Е М О Н

(Наставак.)

ШУМСКИ ПРЕДЕО, Ноћ.

II. ПОЈАВА.

Вукашин хода преко позорнице дубоко замишљен. Из дна позорнице појављује се Демон и прати га ширећи руке над њиме. Вукашин се спушта као буњован на једну стену.

Демон.

Са нискога одра себарскога
Куд си с' попео Мрњачевић Вуче?
Сав се сијаш уз колено царско
У злату си васцео огрезнуо, —
Ал' то злато ј' узајмљено — Вуче;
Добра воља царева га даде,
Зла га воља може одузети:
Себар био, себар остарио!

(Вукашин се трза као иза сна.)

Куд си с' попео Мрњачевић Вуче,
Краљевским си заоденут плантом.
Над главом ти с' сјајна круна блиста
Ал је себру срце укочено —
Ропска рука све по земљи рије;
Скиптар му је тежи од олова
А јабука и од земље већа.
Али скиптар за плужење није,
Од јабуке с' не кује кандило;
Ко важели оба да понесе
Ваља крвљу руке да очисти,
Ваља мачем минице да оснажи.

(Вукашин се трза из нова.)

Куд си с' попео Мрњачевић Вуче?
Из крила ти краљевић иониче,
Ал' краљевић не краљује
Већ са оцем још робује.

О бедрима сјајна торда
Вреди главу синовљеву:
Добра воља царева је даде,
Зла је воља с главом одузима.
А кад надне, клетва с' чује
Те сав иакао одјекује:

„Проклет био ко се пео
„До на врх се не испео!“ — —
Уз престо је глатко стење
Уза стење провалија,
Кога отуд царе крене
Тај се више не испуза.

Ал ко с' једном до на престо вијне
Ни вихор га отуда не креће. — —
Један корак Мрњачевић Вуче? —
Престо празан а ти уза њ чешам —
Престо празан — царе у бој оде — —
Хоће л' отуд вратити се Вуче?
У боју се осветници мету
А за њима својта од фурија,
Свак у руци држи по стотину душа,
Кога дах сустигне, свећа му се гаси —
У твојој је руци та царева свећа —
Духни Вукашине! —

(Вукашин се преза.)

На истоку тамо љут отров сазрева
Капља једна може да заледи срце
(Показује му једно стакленце)
Ево кристал смрти — свака капља вреди
Царски престо — духовни Вукашине;

Вукашин (Ћина уплашено.)

Ох, ужасне мисли има л' од ње лека?! —

(Наставиће се.)

Л И С Т И Ј М.

П О З О Р И Ш Т Е.

* („Позориште“.) Мислимо, да ће занимати наше читаоце, ако им јавимо, да су се на лист „Позориште“ претплатили до сад у Новоме Саду њих 250. Заиста редак одзив!

* (Хрватско народно позориште.) „Венац“ опажа, да су учињене неке реформе у народном позоришту у Загребу. Прво и прво, да је опера од драме у толико одељена, што глумци несу једно и певачи, као што је то до сад бивало, него се свим могу посветити своме тешком задатку глумачком, за који треба много и труда и времена.

Н Е К Р О Л О Г.

(† Костантин Поповић.) (Наставак.) Године 1844. склони К. Поповић драговољно представљачко друштво, већином од чланова своје породице, које 1844. и 45. под његовом управом, даваше вишепозоришних представа (у гостионици код „Фазана“, спрођу садашње нове позоришне зграде).

Представљали су: Турке у Босни, Кнеза од Херцеговине, Два оца, Пастирку, и друге комаде.

Представљачи беху: Васа Јанковић, Димитрије Поповић, Димитрије Калић, Ђорђе Рајковић, Милутин Поповић, Дим. Михаиловић (Мита „барон“), Милан Д. Рашић, Сима Поповић, Глиша Новаковић; — Катарина Петровића, Анка Поповића, Софија Стојановића, Катица Анастасијевића; — за дечије улоге: Аца Поповић и Анка Новаковићева.

Представе те изазваше онда тако одушевљење, да је Радивој Стратимировић А. Поповићево испевао оду, из које ћемо, по опомињању, навести овде један одељак:

„Пријатности у златном руну,
На Талије бајателном чуну,
Душа м' теки к цели,
Где се среће бели
Рајског двора красота!“

Да бисмо могли како ваља оценити усилавање и вредност оваких појединих огледа, бацимо само летимице поглед на развитак наше драматске књижевности и позоришне уметности.

Драматска врста поезије и поче се развијати у нас најпре у Дубровнику 16. и 17. века, где је једно први пут и приказивана од драговљачких друштава. Али о томе други пут.

Новија наша драматика и представљачка уметност може се поделити на троје: I. период, 75 го-

дина, од 1750. до 1825; — II. период, 35 година, од 1826. до 1861; — III. период, најновије време.

Карактер је првога времена: историјски комади — реткост; повише драмица библијскога садржаја и пастирских игара („еклога“), понајвише у рукопису; најпосле понеки превод с италијанскога, немачког и других језика, различнога садржаја.

Овај први период отвора историк Јован Рајић, у Карловцима 1753, својом трагедијом: Смрт цара Уроша, у рукопису, штампаном доцније, 1798. у Будиму, као пречишћено и поправљено издање. Затим, колико данас знамо, долази Прекрасни Јосиф, од непозната писца, тек 1760. (парче преписа налази се у Ђ. Рајковића). Па онда у Бечкереку 1783. Александар и Наталија, или Петар Велики, цар руски. (Дело тога имена штампао је, 1833. у Будиму. Марко Јелисејић, учитељ бечкеречки, може бити да је то исти комад). Сад почину већ и штампани преводи с италијанскога (Голдони) и немачкога (Ксавер) од Манојла Јанковића у Бечу (1787. и 89.); Трговци, Благодарни син (оригинал), За отац и неваљао син. Калуђер Вићентије Ракић првео је с грчкога Жртву Аврамову, а написао: Алекса божји човек, Мученица Варвара (1797. и 98.), који су списи после више пута прештампавани. У првој четвртини овога века јављају се преводи Мојсија Игњатовића: Агара у пустини, Пастирска игра, Ожалошћени младожења, Марија Менчикова (трагедија у 5 чинова, коју је немачки написао Јован Михаиловић) и Артело, придворни шаљивчина (1801. до 13.). Превод Ант. Јосифовића: Стрелци (1804). Аћима Вујића оригинални и преводи: Фернандо и Јарика, Љубавна сумња („завист“), Награда и казна, Слепи миш, Крешталница, Лунара, и Црни Ђорђе (1805. до 15.). Године 1813. изашла је драма „Црни Ђорђе“ на маџарском језику. Једни мисле да ју је написао Балог, а други — Секерени. Ако је овај последњи, онда је то некадашњи пон српски Анастасијевић. Петар Сарања првео је трагедију Сенека (1807.); а Аврам Мразовић првео је Човекомрзост и кајање, од Коцебуа, и Пастирска игра, од Гелерта. Овде ваља додати и друге различне пастирске игре, које понајвише несу штампане.

(Наставиће се.)

Издaje управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

ИЗВАН

ПРЕДСТАВА ДРУГА.

ПРЕТИПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 2. ЈАНУАРА 1872.

У НОВОЈ ПОЗОРИШНОЈ ДВОРANI:

САЂУРИЦА И ШУБАРА.

Изворна шаљива игра у 4 радње с песмама, из живота пок. иришке слепачке академије,
од ИЛИЈЕ ОКРУГИЋА, СРЕМЦА.

(ово је дело наградио драматички одбор у Загребу са 200 фор. а. в.)

ОСОБЕ:

Пантелија слепац, у- прав, акад, слепачке	Ружић.
Арсеније { слепци ..	Соколовић.
Гавра {	Пешић.
Милош Ђурић, сељак	Станчић.
Милка, сестра му . . .	Л. Хадијћева.
Милева, драга му . . .	Л. Маринковићева.
Стеван Гуљић, солга- ријски	Зорић.
Ристо, пандур	Хацијћ.
Митар, катана еска- дрона хусар. у Пригу	Лукић.

Пинтер Михаљ, страж- мештар хусарски ..	М. Суботић.
Јевта Пурић, брица иришки	Рашић.
Келнер	Бунић.
Прва { баба	Ј. Маринковићка.
Друга {	Недељковићка.
Штуцер.	Лесковић.
Фрајла	М. Савићева.
Прва { иришкиња . .	Ј. Поповићева.
Друга {	К. Савићева.

Збива се у Иригу.

Улазне цене: Седиште у кругу 1. фр. а. вр.— Седиште првога реда и на страни 80 н. а. вр.— Седиште другога реда и на страни 70 нов. а. вред.— Седиште трећега реда 50. н. а. вр.— Стajaњe 40. н. а. вр.— Галерија 20. н. а. вр.— Ћаци, деца, али само уз своје родитеље, и војници до наредника плаћају 20. н. а. вр.

Ко од наших претплатника жeli своја места за ову представу задржати нека се изволи тога ради пријавити у позоришној писарници најдуже до 11 сахата пре подне.

Уторак 4. јануара у претплати: „МАКСИМ ЦРНОЈЕВИЋ.“ Трагедија у 5 радња с 40 песмама, од Лазе Костића, за српску позорницу увесио А. Хадић.
Поједини бројеви овога листа продаје се обдан по 5. н. а. вр. и то: у трговини Пере Попадића, Паје Миросављевића, Стеве Ратковића и Јоце Филиповића, у срп. народној задружној штампарији, у позоришној писарници и у вече на касији.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА У ВЕЧЕ.